

Podlaskie w kulturowym tygłu

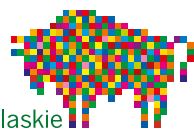
Podlaskie z rodziną

Podlaskie aktywnie

Podlaskie bez pośpiechu

Podlaskie – żubry, łosie, ptaki i robaki

Podlaskie na wodzie

Podlaskie

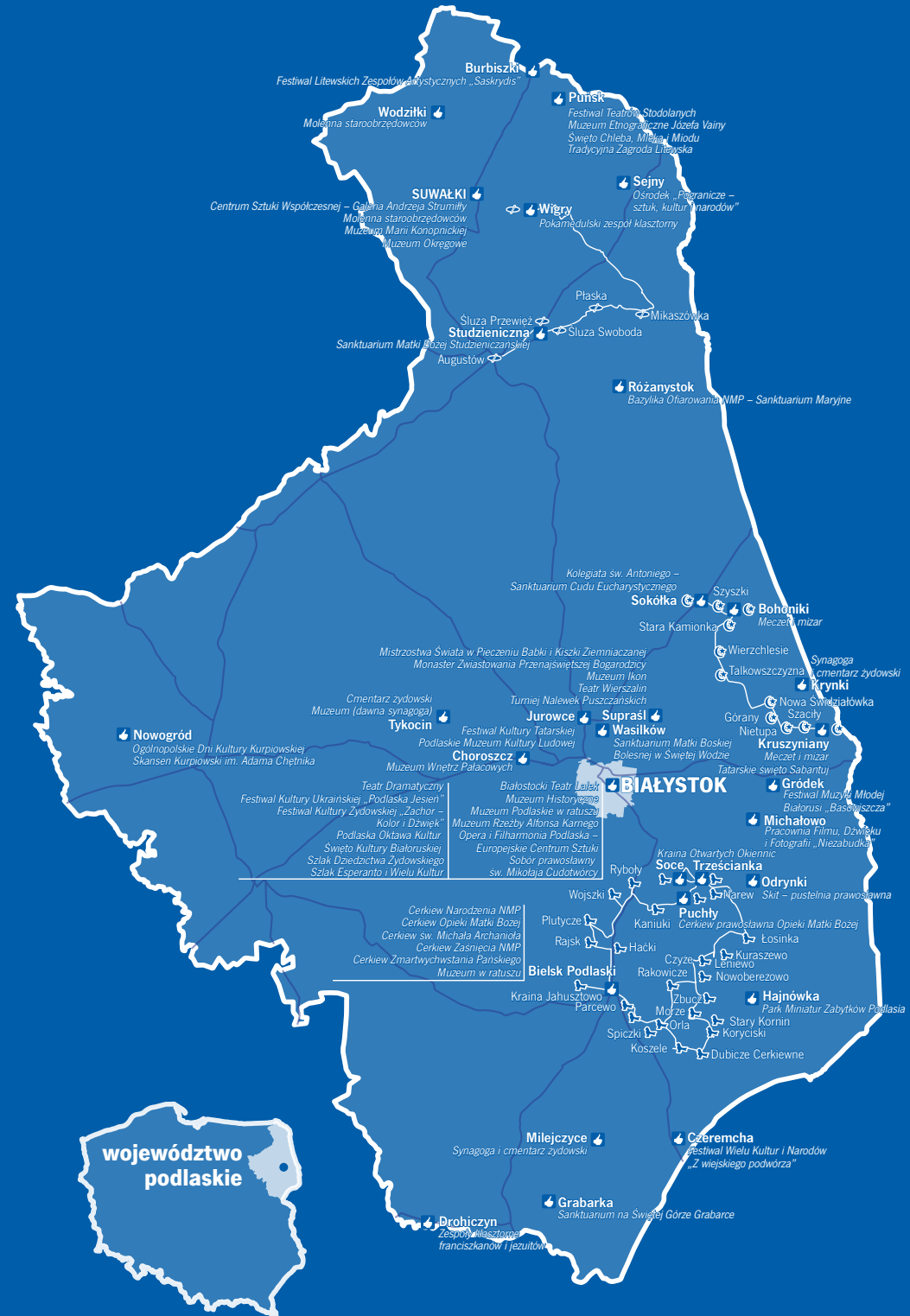
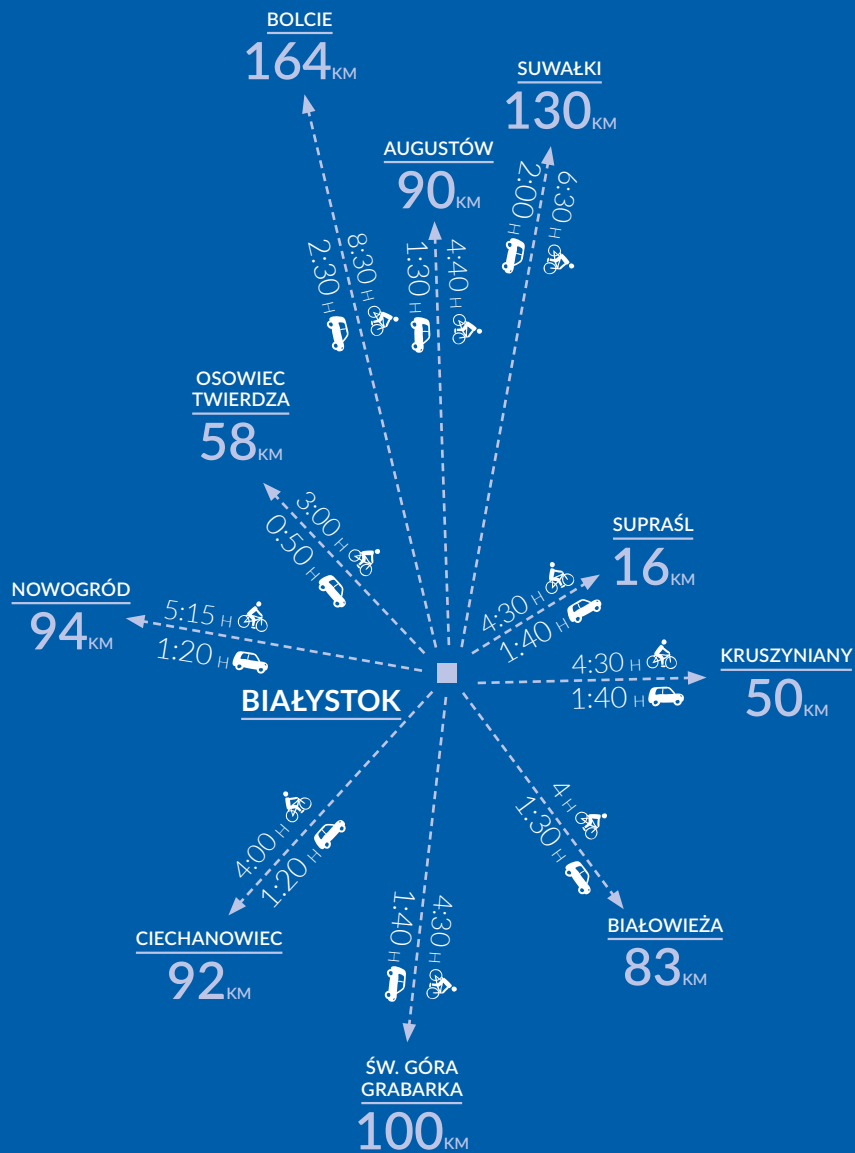
**Urząd Marszałkowski
Województwa Podlaskiego**

ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok
tel. +48 85 6654171
www.wrotapodlasia.pl
est.sekretariat@wrotapodlasia.pl

PODLASKIE

w kulturowym
tygłu

Teksty: Emilia Zajczyk, Anna Androsiuk
 Koordynacja projektu: Teresa Karkowska (Amistad Sp. z o.o.),
 Monika Laskowska (UMWP)

Redakcja: Barbara Gąsiorowska
 Korekta: Paulina Foszczyńska
 Fotografia na okładce: Cerkiw w Puchlach, fot. E. Zajczyk
 Mapy: Dawid Kwoka
 Projekt okładki, koncepcja graficzna: Michał Tincel
 Skład: Dawid Kwoka

Wydawca:
 Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
 ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok
 tel. +48 85 6654171
 www.wrotapodlasia.pl
 est.sekretariat@wrotapodlasia.pl
 ISBN 978-83-949524-6-4

Opracowanie wydawnicze:
 Amistad Sp. z o.o. – Program PolskaTurystyczna.pl
 pl, Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków
 tel.: +48 12 4229922
 e-mail: biuro@polskaturystyczna.pl, www.polskaturystyczna.pl

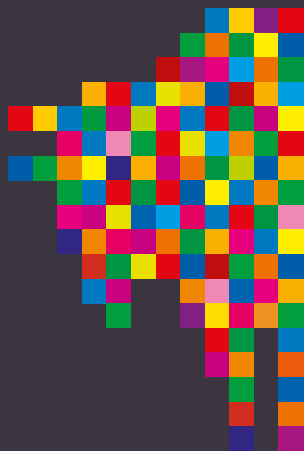
Wstęp

Podążanie szlakami różnych kultur i religii, spotkania z interesującymi ludźmi, wsluchiwanie się w ich historie i specyficzną gwarę, poznawanie tutejszego folkloru i delektowanie się smakami regionalnych potraw – tak może wyglądać wypoczynek w podlaskim kulturowym tygłu.

Na mapach turystycznych regionu wyróżniają się szlaki tematyczne, dające możliwość poznania obecnych tu od wieków kultur i religii. Jest wśród nich Szlak Tatarski, prezentujący dorobek architektoniczny, obyczajowy i kulinarny tej społeczności. Szlak Ekumeniczny oraz Szlak Religii Województwa Podlaskiego to z kolei trasy, które prowadzą do sąsiadujących ze sobą świątyń, m.in. prawosławnych, katolickich i żydowskich.

Wielowiekowe wpływy różnych narodowości pozostawiły ślad również w kuchni regionalnej. Północna część województwa to królestwo kartaczy i blinów litewskich, okolice Białegostoku to białoruska babka i kiszka ziemniaczana, zaś południe kojarzy się z zagubami – lokalnymi pierogami. Inne przysmaki to np. bałkańska buza czy białyś wzorowany na żydowskim bajglu.

O zachowanie i promocję różnorodności kulturowej regionu dbają liczne muzea i skanseny. Duży udział w tutejszym życiu kulturalnym mają także teatry oraz Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku. Wielokulturowości województwa podlaskiego można również doświadczyć na licznych festiwalach i koncertach, organizowanych zwłaszcza w okresie letnim. Wydarzenia takie jak Podlaska Oktawa Kultur czy Basowiszczka zyskały ogromną popularność i przyciągają wielu widzów, nie tylko z Polski. Jarmarki, targi i kiermasze to z kolei możliwość zakupu wyjątkowych wyrobów rękodzielniczych, tradycyjnych serów, wędlin i pieczywa. Imprezom towarzyszą tańce i muzyka ludowa.

Na wielokulturowym szlaku

Spoglądając na obecne województwo podlaskie, łatwo zauważyć ślady wielu kultur, widoczne zarówno w architekturze, jak i w gwarze, a nawet w kuchni regionu. Wpływy różnych narodowości sprawiają, że okolice te bywają często określane mianem wielokulturowego tygla.

Województwo podlaskie od wieków zamieszkuje ludność tatarska. Koncentruje się ona wokół dwóch głównych ośrodków: Kruszynian i Bohonik. Miejsca te są chętnie odwiedzane przez turystów, którzy podziwiają urok skromnych, drewnianych meczetów oraz smak lokalnej tatarskiej kuchni. Odkrywając ten charakterystyczny zakątek regionu, warto przemierzyć **Szlak Tatarski**. Prezentuje on nie tylko meczety, ale także cmentarze muzułmańskie (mizary) i inne miejsca związane z historią i kulturą polskich Tatarów. Szlak prowadzi również przez miasteczka, w których zachowały się ślady zamieszkującej je niegdyś, wielokulturowej społeczności, m.in. przez Supraśl, Sokółkę i Krynki.

Znaczący wkład w rozwój regionu miała również społeczność żydowska. W wielu miastach i miasteczkach tuż przed II wojną światową Żydzi stanowili nawet połowę mieszkańców. Dzięki nim Białystok, Tykocin czy Krynki były ośrodkami prężnie rozwijającego się przemysłu i handlu. Niestety wojna przyniosła kres istnienia tej społeczności na Podlasiu. Dziś śladami białostockich Żydów prowadzi **Szlak Dziedzictwa Żydowskiego**. Na jego trasie znajduje się 36 miejsc, w tym trzy budynki będące dawnymi domami modlitw: Bożnica Piaskowa przy ul. Piękną 3, dom modlitwy Cytronów przy ul. Waryńskiego 24 oraz synagoga Samuela Mohilewera przy ul. Branickiego 3.

Poza Białymstokiem, w województwie podlaskim znaleźć można także inne pamiątki po dawnej społeczności żydowskiej, m.in. w Tykocinie, Krynkach i Milejczycach, gdzie znajdują się synagogi oraz kirkuty (żydowskie cmentarze). Ważnym ośrodkiem, zamieszkiwanym przed wojną przez mniejszość żydowską, były również Sejny. W mieście zachowały się budynki Białej Synagogi i domu talmudycznego, będące obecnie siedzibą **Ośrodka „Pogranicze – sztuk, kultur i narodów”**.

Ziemie sejneńską przez wieki kształtowały bardzo różnorodne **wpływy kulturowe**. Pierwotnie obszar ten zamieszkiwali Jaćwingowie, później Mazowszanie, Litwini, Żydzi i staroobrzedowcy. Każda z tych społeczności wniosła swój wkład w dziedzictwo kulturowe regionu. Położenie na pograniczu z Litwą i Białorusią wpłynęło na smak

kuchni regionalnej, tradycje i obrzędy, a nawet język. W Puńsku czy Sejnach można znaleźć tablice informacyjne w języku litewskim, a mieszkańcy tych stron swobodnie porozumiewają się po litewsku. Ze względu na znaczący odsetek mniejszości litewskiej okolice te są często nazywane „Małą Litwą”.

Podlaski Szlak Kulturowy „Drzewo i Sacrum” to z kolei podróż wśród drewnianej architektury sakralnej i świeckiej oraz spotkanie z pełną białoruskich zapożyczeń gwarą mieszkańców tych okolic. Szlak prowadzi przez wsie powiatów hajnowskiego, bielskiego i białostockiego, ukazując drewnianą architekturę tutejszych chat, zabudowań gospodarczych, świątyń, wiatraków i krzyży. „Drzewo i Sacrum” to trasa, na której zachowały się drewniane budynki z końca XVI w., chaty o pięknych zdobieniach snycerskich i wiatraki typu koźlak. Jeden z najlepiej zachowanych wiatraków znajduje się w Dubiczach Cerkiewnych, a krajobraz wsi Puchły i Trześcianka urozmaicają pięknie zdobione drewniane domy. W zabudowaniach wiejskich uwagę przyciągają kolorowe drewniane okiennice, ornamenty narożników i szczytów domów oraz ławeczki przed posesjami. Charakterystyczne zdobienia domostw, które można podziwiać w podlaskich wsiach, kształtowały się wskutek wielu wpływów kulturowych, zwłaszcza rosyjskich. Na szlaku „Drzewo i Sacrum” można także spotkać rzemieślników ludowych, artystów i rzeźbiarzy, którzy współtworzą niepowtarzalny klimat i przestrzeń kulturową tej części regionu.

Wielokulturowy charakter województwa podlaskiego odzwierciedla również jego stolica – Białystok. Przez miasto przebiega **Szlak Esperanto i Wielu Kultur**. Prowadzi on przez miejsca związane z osobą Ludwika Zamenhofa, urodzonego w Białymstoku twórcy języka esperanto. Zamenhof, zainspirowany wielokulturowością swojego rodzinnego miasta, przejawiającą się w różnorodności języków i gwar, które można było usłyszeć na jego ulicach, postanowił stworzyć sztuczny, uniwersalny język. Kontynuatorem jego idei był Jakub Szapiro. Zwiedzanie miejsc położonych na Szlaku Esperanto i Wielu Kultur ułatwiają ustawione w mieście tablice informacyjne z mapami.

Wśród wielu obrządków i wyznań

Krajobraz podlaskich miast i wsi to sąsiadujące ze sobą świątynie prawosławne i katolickie. Burzliwa historia regionu przełożyła się również na obecność żydowskich synagog, muzumuńskich meczetów i molenn staroobrzędowców.

Różnorodność religijną regionu prezentuje **Szlak Religii Województwa Podlaskiego**. Duże odległości dzielące poszczególne miejsca sprawiają, że trasę tę najlepiej pokonywać samochodem. Szlak prowadzi przez niemal całe województwo podlaskie, od Drohiczyna i Grabarki na południu, po Wigry i Wodзилki na północy. Na jego trasie zobaczyć można katolickie sanktuaria maryjne, kolegiaty, klasztory, prawosławne monasteria i cerkwie, żydowskie synagogi, muzumuńskie meczety oraz molenny staroobrzędowców. W wielu miejscowościach znajdują się także zabytkowe cmentarze żydowskie i muzumuńskie.

Katolickie miejsca kultu, które warto odwiedzić na szlaku, to przede wszystkim zespół klasztorny w Drohiczynie, sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Świętej Wodzie z cudownym źródłem i wzgórzem krzyży, sanktuaria w Różanymstoku i Studzienicznej, kolegiata Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Krypnie, kolegiata św. Antoniego w Sokółce – miejsce cudu eucharystycznego z 2008 r. oraz klasztor Kamedułów w Wigrach. Na szlaku znajdują się także prawosławne cerkwie w Bielsku Podlaskim (pięć świątyń), Białymstoku (sobór św. Mikołaja Cudotwórcy) i Puchłach (cerkiew Opieki Matki Bożej) oraz monasteria w Supraślu i Grabarce. Zróznicowanie wyznaniowe regionu sprawiło, że w wielu miasteczkach, m.in. w Tykocinie, Krynkach i Sejnach, zachowały się także żydowskie synagogi. Szlak prezentuje również obiekty związane z osadnictwem staroobrzędowców (beżpopowców) na ziemi sejneńskiej. W Suwałkach i Wodзилkach można zobaczyć ich zabytkowe świątynie, zwane molennami. W Kruszyńnianach i Bohonikach znajdują się natomiast znane tatarskie meczety.

Wielość religii obecnych na terenie województwa podlaskiego prezentuje także **Szlak Ekumeniczny**. Malownicza, atrakcyjna przyrodniczo, pełna legend i historii trasa ma 5 km długości. Przebiega wśród wzgórz, wokół zalewu Ozierany, zaledwie kilka kilometrów od Kruszyńnian. Można na niej zobaczyć m.in. rzeźby Dziewanny, Lasowida, diabła Kuwasa skrytego w kamieniu i innych alegorycznych postaci.

Na rozstaju dróg, w zaciszu brzoź stoi drewniana kapliczka św. Eustachego (Placyda), pierwszego patrona lasów. Najważniejszym miejscem na szlaku jest Góra Krzyży. Stoją tu obok siebie krzyże katolickie i prawosławny oraz kamień z muzumuńskim półksiężycem.

Bielsk Podlaski, określane mianem Miasta Drewnianych Cerkwi, jest jednym z wielu punktów na **Szlaku Prawosławnych Świątyń**. W samym Bielsku zobaczyć można trzy drewniane i dwie murowane cerkwie. Szlak prowadzi również przez urokliwe wsie ziemi hajnowskiej i bielskiej, w krajobrazie których wyróżniają się prawosławne świątynie. Ciekawa jest symbolika stosowanych w nich barw – kolor niebieski oznacza Matkę Bożą lub Archanioła Michała, zielony – Ducha Świętego, a brązowy – męczenników. Swoją symbolikę mają także kopuły świątyń. Jedna kopuła oznacza jednego Boga, trzy – Trójcę Świętą, a pięć – Chrystusa i czterech ewangelistów. Oprócz cerkwi na trasie znajdują się także liczne kapliczki i krzyże wotywnie. Przemierzając szlak, warto również zajrzeć do skitu w Odrynkach – jedynej w Polsce pustelni prawosławnej.

Wśród szlaków prezentujących bogactwo religii regionu warto wspomnieć jeszcze o **Szlaku Papieskim**. Wytyczono go w północnej części województwa na pamiątkę pielgrzymki Jana Pawła II z 1999 r. Szlak prowadzi przez atrakcyjne przyrodniczo tereny Ziemi Augustowskiej. Wędrówkę śladami papieża można odbyć m.in. statkiem Żegluga Augustowskiej. Podczas rejsu usłyszymy ulubioną pieśń Jana Pawła II – „Barkę”, zobaczymy kajutę z pamiątkami z wizyty dostojnego gościa i zacumujemy przy sanktuarium maryjnym w Studzienicznej. Szlak Papieski prowadzi przez służy Przewięż i Swoboda do służy w miejscowości Gorczyca. Droga wodną można go przebyć także kajakiem, gondolą lub katamaranem. Istnieje też lądowy wariant szlaku, przeznaczony dla turystów przemierzających się rowerami lub konno. Na trasie warto zatrzymać się w sanktuarium Matki Bożej Studzieniczańskiej, kościele w Mikaszówce i pokamedulskim zespole klasztornym w Wigrach, gdzie znajdują się apartamenty papieskie.

Mozaika narodowości

Województwo podlaskie to mozaika narodowości i kultur, które na przestrzeni dziejów oddziaływały na kształtowanie się i rozwój regionu. Do życia codziennego tutejszych mieszkańców przenikały wpływy białoruskie, litewskie, tatarskie i żydowskie. Dziś odzwierciedlają je bogactwo architektury, muzyka, zwyczaje, gwara i kulinaria. Spróbuj, czym są buza, pierekaczewnik lub kartacze i daj się ponieść nutom melodyjnej muzyki tradycyjnej Podlasia.

Babka ziemniaczana na sposób litewski, fot. arch. UMWP

Różnorodność kulturową w województwie podlaskim widać na wielu płaszczyznach. Przypominają o niej coroczne imprezy kulturalne, uświetniane przez muzykę i tańce różnych narodowości. Tatarskie święto Sabantuj, Festiwal Litewskich Zespołów Artystycznych „Saskrydis” czy Festiwal Muzyki Młodej Białorusi „Basowiszca” to cykliczne spotkania, które przyciągają tłumy zainteresowanych. Festiwale te, podobnie jak Podlaska Oktawa Kultur, doskonale prezentują wielokulturowość i otwartość regionu. Niemal każdej z letnich imprez towarzyszą stoiska kulinarne z lokalnymi specjałami. Warto wówczas spróbować, czym jest bałkańska **buza** lub tatarski **czeburek**.

Typowe dla podlaskiej kuchni potrawy na przestrzeni wieków pojawiały się w menu mieszkańców regionu pod wpływem zamieszkujących te strony przedstawicieli różnych kultur i narodów. Wiele tradycyjnych dań dzisiejsze Podlasie zawdzięcza przekazywanym z pokolenia na pokolenie przepisom białoruskich, litewskich, tatarskich i żydowskich gospodyń.

W przedwojennym Białymstoku powszechnie znane były bułeczki o nazwie **białys**, nazywane w jidysz Białystoker Kuchen, inspirowane żydowskim bajgłem. Dziś serwuje je restauracja z kuchnią regionalną, mieszcząca się w centrum miasta. Zainteresowani smakiem kuchni tatarskiej powinni skosztować dań takich jak **jeczpoczma-ki**, **kibiny**, **pierekaczewnik**, **shavla** (gulasz cielęcy), słodki **czak-czak** czy **listkowiec**. Podlaskie, z racji bliższego sąsiedztwa Białorusi oraz historycznych zawirowań, „wchłonęło” do spisu swoich potraw **białoruską babkę i kiszkę ziemniaczaną**. Dania te goszczą w niemal każdym domu regionu. Ich popularność doprowadziła także do organizacji corocznej imprezy – **Mistrzostw Świata w Pieczeniu Babki i Kiszki Ziemniaczanej w Supraślu**. Święto to odbywa się w niedzielę, na przełomie maja i czerwca. Towarzyszy mu **Turniej Nalewek Puszczkańskich**, w którym jury wyłania najsmaczniejszą nalewkę w kategoriach: wytrawna i słodka. W konkursie biorą udział osoby indywidualne, stowarzyszenia agroturystyczne, grupy producentów produktów lokalnych oraz przedstawiciele poszczególnych gmin. Do Supraśla zjeżdża wówczas wielu smakoszy babki ziemniaczanej i nalewek puszczańskich.

Północ regionu, zwłaszcza okolice Sejna i Puńska, zamieszkuje liczna społeczność litewska, silnie akcentująca swoją tożsamość kulturową w języku, w obrzędach i tradycjach oraz w smakach. Doskonałym sposobem na jej bliższe poznanie jest uczestnictwo w corocznym **Święcie**

Chleba, Mleka i Miodu. Wydarzenie organizowane jest w połowie sierpnia w ośrodku Śilainė nad jeziorem Serwy w gminie Puńsk. Podczas imprezy można m.in. zobaczyć tradycyjny wypiek chleba na zakwasie, własnoręcznie zrobić ser i zjeść go z miodem z okolicznej pasieki. Dobry litewski chleb zachowuje świeżość nawet przez dwa tygodnie. Tajemnica jego smaku tkwi nie tylko we właściwym zakwasie, lecz także w sposobie produkcji. Bohenki piecze się w piecu opalanym brzoźowym drzewem, a pod spód ciasta kładzione są suszone liście kapusty lub tataraku. Imprezie towarzyszą występy litewskich zespołów muzycznych oraz jarmark folklorystyczny z licznymi stoiskami z rękodziełem ludowym i kuchnią regionalną.

Najpopularniejsze litewskie przysmaki, których warto skosztować, to **kartacze**, **chłodnik** i **bliny litewskie**. Szczególnym produktem litewskiej kuchni jest także **kindziuk**, czyli suszona wędlina z posiekanego mięsa. Kawałki wysokogatunkowej wieprzowiny (najczęściej połówicy i karkówki) umieszcza się w żołądku lub pęcherzu świńskim i poddaje długotrwałemu suszeniu. Taki sposób produkcji zapewnia długi termin przydatności do spożycia. Wędlina ma wyjątkowy smak i aromat. Tradycyjne przepisy wytwarzania kindziuka są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Ciekawą potrawą z pogranicza polsko-litewskiego są również **soczewiaki**. Danie przypomina pierogi przygotowane z ugotowanych ziemniaków i wypełnione farszem z soczewicy. Potrawę okrasza się cebulą i skwarkami. Soczewiaki sejneńskie zostały wpisane na listę produktów tradycyjnych województwa podlaskiego.

Charakterystyczne dla kuchni regionalnej Sejneńszczyzny są także takie specjały, jak czenaki, kołduny litewskie i słodkie mrowisko. **Czenaki** to potrawa przygotowywana z szynki wieprzowej, marchwi, ziemniaków, świeżej białej kapusty, cebuli, pora, czosnku i przypraw, podawana w glinianych garnuszkach z przykrywką. **Kołduny** to małe pierożki, które zaskakują nie tylko rozmiarem, lecz także soczystym farszem. Są one nadziewane mięsem z dodatkiem toju, majeranku, czosnku i innych przypraw, smakują doskonale jako dodatek do rosółu lub czystego barszczu. Przygotowanie kołdunów jest bardzo pracochłonne, głównie ze względu na ich niewielki rozmiar – każdy pierożek powinien być na tyle mały, aby można go było zjeść w całości. Słodki smak północnej części województwa to przede wszystkim **mrowisko** – wypiek z bardzo delikatnych płatków ciasta, polanych miodem, posypanych makiem i rodzynkami. Mrowisko ma kształt kopca, a makowo-rodzynkowa posypka przypomina biegnące mrówki.

Opera, muzea, skanseny, teatry, galerie

W bogatym i różnorodnym repertuarze Opery i Filharmonii Podlaskiej – Europejskiego Centrum Sztuki w Białymstoku melomani znajdą wiele interesujących propozycji. Zafascynowanych regionem zachwyca nasycone kulturą pogranicza spektakle teatru Wierszalin. Miłośnicy muzealnych eksponatów nie zawiodą się, zwiedzając ekspozycje Muzeum Podlaskiego i licznych skansenów, a chętni, by poznać region w skali 1:25, z ciekawością zajrzą do Parku Miniatur w Hajnówce. Urozmaicona oferta kulturalna regionu jest tak szeroka, jak wielokulturowy jest jego charakter.

© Kocioł Czasu, fot. archiw. UMWP

Białostocki Teatr Lalek, Teatr Dramatyczny oraz **Opera i Filharmonia Podlaska (OiFP)** to instytucje, które stanowią kulturalny trzon stolicy województwa podlaskiego. Sceny teatrów przyciągają różnorodną ofertą spektakli, a Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku zaprasza na koncerty, wystawy, widowiska i spektakle muzyczne. Gmach OiFP to piękny, nowoczesny budynek, który w miesiącach letnich udostępnia zwiedzającym także taras widokowy na dachu. Wyjątkowym charakterem przedstawień wyróżnia się **Teatr Wierszalin z Supraśla**, którego repertuar czerpie z dziedzictwa kulturowego terenów pogranicza.

Jedyną w swoim rodzaju galerią-muzeum jest **Pracownia Filmu, Dźwięku i Fotografii „Niezabudka” w Michałowie**. Zgromadzono tu ok. 30 tys. eksponatów, m.in. zdjęcia, pocztówki, dokumenty, gazety, ulotki, mapy i znaczki. Zbiory prezentują lokalną historię przedwojenną oraz okres II wojny światowej. Wśród nich znajdują się pamiątki ukazujące wielokulturowy charakter regionu. Pracownia prowadzi także warsztaty i jest organizatorem wielu działań artystycznych i edukacyjnych.

Muzeum Podlaskie to z kolei siedem oddziałów rozproszonych w różnych miastach regionu. Każdy z nich mieści się w zabytkowym obiekcie. Muzeum tworzą:

- Ratusz w Białymstoku,
- Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszcy (pałacyk – letnia rezydencja Branickich),
- Muzeum w Tykocinie (dawna synagoga),
- Muzeum Rzeźby Alfonsa Karnego w Białymstoku, przy ulicy Świętojańskiej 17 (zabytkowa willa, w której mieszczą się wystawa prac Alfonsa Karnego oraz ekspozycja sztuki współczesnej: malarstwa, rzeźby, grafiki, fotografii),
- Muzeum Historyczne w Białymstoku, przy ulicy Warszawskiej 37 (zbiory prezentują historię miasta i regionu),
- Ratusz w Bielsku Podlaskim (zbiory historyczne i etnograficzne ziemi bielskiej),
- Muzeum Ikon w Supraślu.

Do niedawna częścią Muzeum Podlaskiego było również, znajdujące się na terenie skansenu, Białostockie Muzeum Wsi w Jurowcach. Dziś pod nazwą **Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej** funkcjonuje ono jako oddzielna instytucja, która organizuje wiele festynów regionalnych, lekcje historyczne i warsztaty rękodzielnicze. To idealne miejsce na niedzielny spacer wśród zabytkowych zabudowań. Wnętrza chat kryją ciekawe wystawy, przybliżające życie codzienne mieszkańców

dawnej wsi.

Bogatą tradycję kurpiowską prezentuje **Skansen Kurpiowski im. Adama Chętnika w Nowogrodzie**. Położony na skarpie nad rzeką Narew park etnograficzny zajmuje obszar 3,5 ha. Rozmieszczono na nim liczne budynki mieszkalne, zabudowania wiejskie, młyny, wiatraki, kapliczki, studnie i bróg. W ramach skansenu funkcjonuje karczma regionalna, w której serwowane są tradycyjne podlaskie potrawy. Teren parku obejmuje też Wzgórze Ziemowita z ruinami średniowiecznego zamku. Rozciąga się stąd wspaniała panorama Kurpiowskiej Puszczy Zielonej.

Na północy województwa warto zajrzeć do **Muzeum Okręgowego w Suwałkach**. Wśród wystaw stałych interesującą prezentuje się ekspozycja „Najstarsze dzieje. Suwalszczyzna i Wschodnie Mazury od schyłku epoki lodowej do upadku Jacekiewiczów”. Pradzieje i okres wczesnohistoryczny ziem północno-wschodniej Polski są tu prezentowane z udziałem efektów dźwiękowych i multimedialnych. Muzeum Okręgowe ma także dwa oddziały:

- Muzeum Marii Konopnickiej przy ulicy Kościuszki 31 w Suwałkach (ekspozycja ukazująca najważniejsze wątki biograficzne Marii Konopnickiej),
- Centrum Sztuki Współczesnej – Galeria Andrzeja Strumiły.

Dziedzictwo kulturowe okolic Puńska i Sejna jest związane ze społecznością litewską. Bogaty zbiór przedmiotów codziennego użytku z tych stron, w tym wyposażenie gospodarstwa domowego, sztukę ludową i narzędzia rolnicze z początku XX w. można obejrzeć w **Muzeum Etnograficznym Józefa Vainy w Puńsku**. Będąc w tym mieście, warto odwiedzić również **tradycyjną zagrodę litewską** z przełomu XIX i XX w. Wnętrza chaty mieszkalnej i zabudowań gospodarczych są w pełni urządzone i udostępnione do zwiedzania. Na przełomie lipca i sierpnia odbywa się tu **Festiwal Teatrów Stodolanych**. Podczas imprezy wystawiane są spektakle nawiązujące tematyką do codziennego życia, których tradycja sięga XIX w.

Piękna, kolorowa i bardzo charakterystyczna architektura województwa podlaskiego została zaprezentowana w **Parku Miniatur Zabytków Podlasia w Hajnówce**. Na niewielkim obszarze rozmieszczono pomniejszone w skali 1:25 obiekty z różnych zakątków regionu: nieistniejący już pałac carski z Białowieży, meczet z Kruszynian, pałac Branickich z Białegostoku, białowiecki kościół i dworzec kolejowy, letni pałacyk Branickich z Choroszcy i wiele innych.

Festiwale, imprezy, jarmarki, dni kultury

Podlaską otwartość na inne kultury najlepiej oddaje wspólna zabawa podczas festynów regionalnych. Muzyka, tańce i specjały kuchni różnych narodowości to kluczowe elementy większości takich imprez. Spotkaniom towarzyszą także wystawy, warsztaty oraz stoiska z rękodziełem ludowym i tradycyjnymi produktami regionalnymi. Wspólny śpiew i wszechobecna radość łączą wszystkich uczestników podlaskich festiwali i jarmarków.

📷 Tatarskie tańcerki w tradycyjnych strojach, fot. D. Łukasik

Województwo podlaskie to różnorodność smaków i dźwięków muzyki wielu kultur. Zdecydowanie najlepszą formą ich poznania jest uczestnictwo w licznie organizowanych tu wydarzeniach kulturalnych. Podczas Podlaskiej Oktawy Kultur Białostok i inne miasta regionu zamieniają się w kolorową scenę, z której płyną nuty muzyki różnych narodowości, zamieszkujących nie tylko województwo podlaskie, lecz także najodleglejsze zakątki świata. Ludzie tańczą, uczą się grać na instrumentach ludowych, podziwiają barwne i wzorzyste stroje tradycyjne.

Festiwal Wielu Kultur i Narodów „Z wiejskiego podwórza” w Czeremsze to wydarzenie organizowane co roku od ponad 20 lat. Fani folkloru przyjeżdżają tu z całej Europy, by poznać inne kultury podczas koncertów, spektakli, wystaw fotograficznych, pokazów filmów i tradycyjnych obrzędów.

Jedną z największych imprez folklorystycznych w województwie podlaskim są organizowane w Nowogrodzie **Ogólnopolskie Dni Kultury Kurpiowskiej**. Pozwalają one poznać tradycje kurpiowskiego muzykowania, śpiewu i tańca oraz tutejszej gwary. Koncertom towarzyszą występy gawędziarzy, pokazy zanikających zawodów (kowala, tkaczki) oraz kiermasz rękodzieła i kuchni regionalnej. Jednym z najciekawszych punktów programu jest barwny korowód artystów i twórców ludowych, ubranych w tradycyjne, odświętne stroje. Dni Kultury Kurpiowskiej odbywają się w malowniczo położonym Skansenie Kurpiowskim im. Adama Chętnika.

Specyfikę regionu dobrze oddaje atmosfera **Festiwalu Kultury Tatarskiej**. Impreza jest organizowana na terenie skansenu w Jurowcach k. Białegostoku. Występy taneczno-wokalne, warsztaty kuchni tatarskiej, pokazy kaligrafii arabskiej i widowiskowe pokazy strzeleckie w wykonaniu łuczników konnych przyciągają wielu widzów. Podczas imprezy można również zwiedzać wnętrza jurty tatarskiej, uczestniczyć w warsztatach posługiwania się szablą i rohatyną (rodzajem włóczni), a nawet postrzelać z łuku. Wydarzenie urozmaicają degustacje wyśmienitej kuchni tatarskiej i lokalnej.

Wyczekiwaniem co roku festiwalem są także **„Basowiszcza”** w Gródku. Zespoły zza wschodniej granicy zjeżdżają tu w lipcu, by swobodnie prezentować niezależną współczesną muzykę białoruską. Zaledwie 15 km od granicy, w lesie zwanym Boryk, panuje wówczas niesamowita atmosfera przyjaźni i radości. Koncerty pod gołym niebem, namioty, rockowe brzmienie i różne formy twórczości młodych artystów tworzą przestrzeń do doskonałej zabawy.

Białorusini są jedną z liczniejszych mniejszości narodowych w regionie. Co roku w czerwcu Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne organizuje w Białymstoku **Święto Kultury Białoruskiej**. Podczas imprezy publiczność ma okazję zobaczyć występy białoruskich zespołów muzycznych i tanecznych z regionu i zagranicy, prezentujących tradycyjny folklor i jego współczesne aranżacje.

Imprezie towarzyszy kiermasz książek, wydawnictw muzycznych i rękodzieła ludowego.

W województwie podlaskim swoje święto obchodzą również wielbiele kultury ukraińskiej. Co roku w październiku organizowany jest **Festiwal Kultury Ukraińskiej „Podlaska Jesień”**. Podczas imprezy prezentowane są muzyka i tańce ludowe, program obejmuje także spektakle teatralne, wystawy i kiermasze. W koncertach udział biorą zespoły folklorystyczne z Polski, Ukrainy, Białorusi, Rumunii, Słowacji i innych państw. Festiwalowe wydarzenia odbywają się w różnych miejscowościach regionu, m.in. Bielsku Podlaskim, Hajnówce, Białymstoku, Narwi i Siemiatyczach.

Od wielu lat w Białymstoku organizowany jest także **Festiwal Kultury Żydowskiej „Zachor – Kolor i Dźwięk”**. Czerwcową impreza z udziałem artystów światowej klasy, naukowców, zagranicznych gości i zespołów muzycznych ma na celu przywrócenie pamięci o tradycjach żydowskich w regionie. Podczas festiwalu można wziąć udział w warsztatach przybliżających kulturę żydowską, np. taniec izraelski czy tradycyjne wycinanki, oraz spróbować koszernej potrawy.

Województwo podlaskie prezentuje swój charakter podczas **jarmarków** i imprez regionalnych, których tradycja sięga nawet kilkuset lat wstecz. Kaziuki, Jarmark Wielkanocny czy Jarmark na Jana to okazje, podczas których białostocki rynek zapętnia się sprzedającymi, turystami i licznie odwiedzającymi te wydarzenia mieszkańcami. Znajdziecie tam wszystko, co wytworzyły ludzkie ręce, a czego nie kupicie w galeriach handlowych: od glinianych naczyń, wiklinowych koszy, po haftowane obrusy czy drewniane ludowe zabawki. Zapach tradycyjnych wędlin, chleba i innych regionalnych przysmaków zachęca do zakupu, a ludowe kapele i kataryniarz przygrywiają odwiedzającym.

Twórczość i sztukę ludową prezentują również **Biebrzańskie Targi „Sto pomysłów dla Biebrzy”**. Wszyscy, którzy przybywają w majowy weekend do Biebrzańskiego Parku Narodowego, mają okazję przebierać w ofercie kolorowych stoisk, wręcz uginających się pod obfitością rzeźbionych w drewnie ptaków, glinianych wazonów i dzbanów, obrazów na szkle, tkanin dwuosnowowych, tradycyjnych serów, wędlin i pieczywa. Na targach prezentowana jest też oferta turystyczna regionu. Wiele wydarzeń tego typu odbywa się także w innych miejscowościach, m.in. w skansenie w Jurowcach i w Choroszczy.

Podsumowaniem sezonu prac polowych są zawsze **Dożynki**. Organizuje je wiele gmin w regionie, ale zwykle najhuczniej obchodzone są Dożynki Wojewódzkie. To barwne święto dziękczynne, podczas którego prezentowane są plony z bieżącego roku, tworzy się wieńce dożynkowe, wszyscy uczestniczą w procesji i dzielą się chlebem. Imprezie towarzyszą występy zespołów ludowych, kiermasz produktów regionalnych i rękodzieła.

CERTYFIKOWANE CENTRA

I PUNKTY INFORMACJI TURYSTYCZNEJ

Augustów, CIT, rynek Zygmunta Augusta 44, tel.: 87 6432883, it@urząd.augustow.pl
Białowieża, PIT BPN, ul. Park Pałacowy 11, tel.: 85 6812901, info@bpn.com.pl
Białowieża, PIT PTTK, ul. Kolejowa 17, tel.: 85 6812295, pttk@pttk.bialowieza.pl
Białystok, CIT, ul. Odeska 1, tel.: 85 7326831, cit@podlaskieit.pl
Białystok, PIT przy SSM „Podlasie”, al. Piłsudskiego 7B, tel.: 85 6524250, ssm@hostelpodlasie.pl
Choroszcz, PIT przy MGCKiS, ul. Sienkiewicza 29, tel.: 85 7191431, kultura@choroszcz.pl
Ciechanowiec, PIT, pl. 3 Maja 31, tel.: 507793404, it@ciechanowiec.pl
Czarna Białostocka, PIT przy UM, ul. Torowa 9, tel.: 85 7102281, promocja@czarnabialostocka.pl
Drohiczyn, PIT przy MGOK, ul. Kraszewskiego 13, tel.: 85 6557069, info.drohiczyn@interia.pl
Goniądz, PIT „Dolina Biebrzy”, Wroceń 44, tel.: 603078051, 691540162, biuro@dolinabiebrzy.pl
Hajnówka, CIT Regionu Puszczy Białowieskiej, ul. 3 Maja 45, tel.: 85 6825141, biuro@lot.bialowieza.pl
Jeleniewo, PIT SPK, Malesowizna 24, tel.: 87 5691801, turtulspk@gmail.com
Kleszczewo, PIT przy MOKSiR, ul. 3 Maja 19, tel.: 85 6818054, moksirkleszczewo@gmail.com
Knyszyn, CIT, Rynek 39, tel.: 85 7279988, cit@knyszyn.pl
Kuriany, CIT „Kajar”, Kuriany 6, tel.: 664442070, cit@turystycznepodlasie.pl
Lipsk, PIT przy MGOK, Rynek 23, tel.: 87 6423586, mgok@lipsk.pl
Łomża, PIT „Pamiętki z Łomży”, ul. Stary Rynek, tel.: 692892063, pamiatkizlomzy@gmail.com
Mielnik, PIT przy GOKSiR – Muzeum w Mielniku, ul. Brzeska 71, tel.: 85 6577100, it@mielnik.com.pl
Narewka, PIT, ul. Hajnowska 33, tel.: 85 6858062, rezerwacja@stanica.narewka.pl
Osowiec-Twierdza, PIT BPN, Osowiec-Twierdza 8, tel.: 85 7383035, it@biebrza.org.pl
Piątnica, PIT ŁPK Doliny Narwi, ul. Główna 52, tel.: 86 2192175, lpkdn.drozdowo@wp.pl
Płaska, CIT, Płaska 57A, tel.: 722040565, 534554700, gok@plaska.pl
Siemiatycze, Biuro Promocji Powiatu Siemiatyckiego, ul. Legionów Piłsudskiego 3, tel.: 85 6555856, promocja@siemiatycze.pl
Siemiatycze, PIT przy MOSiR, ul. Nadrzeczna 29, tel.: 85 6561044, mosir_siemiatycze@siemiatycze.eu
Supraśl, PIT „Bukowisko”, ul. Piłsudskiego 64, tel.: 85 7102470, turystyka@powiatbialostocki.pl
Supraśl, PIT PKPK, ul. Chodakowskiego 6, tel.: 85 7183785, sekretariat@pkpk.pl
Suwałki, CIT, ul. ks. Hamerszmita 16, tel.: 87 5662079, cit@um.suwalki.pl
Suwałki, CIT WPN, Krzywe 82, tel.: 87 5632562, turystyka@wigry.org.pl
Suwałki, PIT przy Muzeum Wigier WPN, Stary Folwark 50, tel.: 87 5630152, muzeum.wpn@wigry.org.pl
Sztabin, PIT przy OW „Biebrza 24”, ul. Polna 50, tel.: 87 6412179, biuro@biebrza24.pl
Waniewo, CIT, Waniewo 22, gm. Sokoły, tel.: 500192858, it.waniewo@op.pl